

*Т. Вилегжаніна, генеральний директор
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»,
заслужений працівник культури України*

ЗАКОН ПРО КУЛЬТУРУ: ЩО ДАЛІ?

ДІЯЛЬНІСТЬ у різних сферах життя українського суспільства регулюється великою кількістю нормативно-правових актів – законів, президентських указів, постанов Кабінету Міністрів України, наказів центральних органів виконавчої влади тощо. Зокрема, в галузі культури і мистецтва вона донедавна регулювалася «Основами законодавства України про культуру» (1992). Але цей базовий закон із часом було доповнено іншими нормативно-правовими актами, наприклад, Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995 р., із наступними змінами та доповненнями). Аналогічні нормативно-правові акти було прийнято для кіно, музеїв, театрів, народної творчості, тобто саме життя зумовило необхідність внесення коректив у регулювання суспільних відносин у царині культури і мистецтв.

Майже 10 років здійснювалась активна робота з розроблення та прийняття нового базового закону про культуру, який мав три входження до Верховної Ради України (2004, 2007, 2010 рр.). І нарешті, 14 грудня 2010 р., Закон України «Про культуру» (див. витяг на с. 41–42) було ухвалено Верховною Радою України та підписано Президентом України В. Януковичем, у зв'язку з чим утратили чинність «Основи законодавства України про культуру».

Новий закон «визначає правові засади діяльності у сфері культури, регулює суспільні відносини, пов'язані зі створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, і спрямований на забезпечення доступу до них»¹. Відповідно до нього, «державна у пріоритетному порядку створює умови для: розвитку культури української нації, корінних народів та національних меншин України; збереження, відтворення та охорони історичного середовища; естетичного виховання громадян, передусім дітей та юнацтва; розширення культурної інфраструктури села» [розд. 1, ст. 4, п. 2].

Після оприлюднення цього довгоочікуваного документа фахівці, діячі культури і мистецтв, творча інтелігенція та громадськість по-різному реагували на його положення: одні – з оптимізмом, надією, що гірші часи для культури вже пройшли, інші – обережно-песимістично. Причому переважна більшість дотримувалася думки, що в законі не вистачає виписаних механізмів, які б дозволяли йому активно діяти.

На наш погляд, конкретні правові норми можуть і обов'язково будуть регулюватися підзаконними нормативно-правовими актами (указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства культури України).

Наприклад, зараз профільним міністерством, фахівцями провідних закладів культури опрацьовуються заходи щодо включення їх до Указу Президента України про оголошення 2012 р. Роком культури та відродження музеїв.

Пропозиції щодо діяльності бібліотечних закладів, підготовлені Державним закладом «Національна парламентська бібліотека України» (НПБУ) до проекту указу, стосуються відновлення програми поповнення бібліотечних фондів «Українська бібліотечна серія» та створення електронної бібліотеки «Культура України». Проект останньої ми розглядаємо як складову частину Національної електронної бібліотеки, на необхідність створення якої наголосив Президент України В. Янукович у Посланні до українського народу від 03.06.2010 р.

Електронна бібліотека «Культура України» – це інформаційний ресурс, який дозволить:

- сприяти інтеграції надбань культури народів України в європейський і світовий інформаційний простір; зміцнити культурні зв'язки; сформувати позитивний імідж України у світі;
- забезпечити рівну можливість безкоштовного доступу користувачів до надбань української культури і мистецтва за допомогою Інтернету;
- створити електронні копії друкованих документів з метою збереження культурної спадщини, що знаходиться у фондах бібліотек та інших закладів культури;
- підвищити ефективність використання бібліотечних та музейних фондів;
- надати можливість працювати одночасно з одним і тим же виданням багатьом користувачам.

Електронна бібліотека «Культура України» створюється фахівцями НПБУ, але до співпраці можуть бути залучені всі, хто сприймає філософію цього інтегрованого продукту та дотримується визначених вимог.

Концепцію створення даного ресурсу розміщено в цьому номері «Бібліотечної планети» (див. с. 32), тестову версію – на сайті НПБУ (<http://elib.nplu.org/>), тому запрошуємо колег до обговорення і співпраці.

У Законі України «Про культуру» (розділ IV) вперше введено поняття «Базова мережа закладів культури». Зокрема зазначається, що «існуючі заклади культури та заклади освіти сфери культу-

¹ Україна. Закони. Про культуру : Закон України № 2778-VI від 14.12.2010 // Голос України. – 2011. – 12 січ.

ри **автоматично** включаються до базової мережі» (ст. 2). Тобто закон не передбачає скорочення закладів культури, до яких належать і публічні бібліотеки. Таким чином законодавець намагається зберегти мережу закладів культури від скорочення. Але, якщо ввести всі бібліотеки до базової мережі «автоматично», то їх, по-перше, неможливо буде профінансувати за нормативами, а, по-друге, втрачається сенс створення базової мережі для удосконалення роботи, оптимізації мережі бібліотечних закладів у зв'язку з передбачуваною адміністративно-територіальною реформою.

Тому в кожному регіоні, місті, районі було б доцільно вивчити матеріально-технічний стан публічних бібліотек та визначити, які з них виконують свої корисні функції на належному рівні, а які мають удосконалювати власну діяльність. Слід ставити за мету не ліквідацію бібліотечного закладу, а його реорганізацію, впровадження чи розширення нестационарних форм бібліотечного обслуговування населення.

Щодо державних соціальних стандартів, то Законом визначено, що базова мережа закладів культури формується з метою «дотримання прав громадян України у сфері культури, забезпечення доступності національного культурного надбання, культурних благ та мистецької творчості шляхом дотримання державних соціальних нормативів у сфері обслуговування закладами культури» (розділ IV, ст. 22, п.1). Вищеназвана норма сьогодні не може бути втілена в життя саме через відсутність соціальних нормативів, і цю проблему якомога

швидше треба вирішувати шляхом прийняття підзаконних нормативно-правових актів. Без цього неможливо визначити, яких саме фінансових витрат потребують заклади культури, котрі повинні фінансуватися так, як цього вимагає Закон «Про державні соціальні стандарти», тобто за нормативами. Доки ми не розірвемо це замкнуте коло, і культура в цілому, і бібліотеки як її складники, будуть фінансуватися за залишковим принципом: ледве-ледве – на комунальні послуги, не завжди – на охорону, інколи – на придбання книжок і періодичних видань, зовсім нічого – на нові меблі та комп'ютерну техніку...

І все ж таки у Законі України «Про культуру» багато позитивного: визначено цілі й принципи, якими керується і яких дотримується держава у сфері культури; унормовано розділ про оплату праці та соціальний захист працівників культури; закріплено норму про заборону виселення закладів культури з приміщень без надання їм іншого рівноцінного приміщення. Визначено також об'єкти культурного призначення, що не підлягають приватизації, і серед них – документи Державного бібліотечного фонду України.

Безумовно, новоприйнятий закон треба ретельно вивчати, співставляти його з іншими законодавчими актами, продумувати механізми його реалізації і домагатися їхнього нормативного закріплення у відповідних нормативно-правових актах. І головне, не бути байдужими, тому що, ті, хто бажає змін, мають змінитися самі. Треба починати з себе. Що ж, спробуємо!

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПАРЛАМЕНТСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ – 145! ЗДОБУТКИ ЗА 5 РОКІВ

*А. Микитенко, завідувачка відділу
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»*

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА «КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»

ЛИШЕ рік діє в НПБУ відділ електронної бібліотеки. Першим кроком у його діяльності стало розроблення концептуальних засад створення зазначеного інформаційного ресурсу, а основним завданням визначено розширення спектра інформаційних, передусім онлайн-послуг Бібліотеки шляхом надання вільного доступу до повних версій текстів видань, що знаходяться в її фонді.

Документні ресурси НПБУ є національним культурним надбанням нашого народу. Тому їхнє збереження також є важливим завданням, яке постало перед відділом електронної бібліотеки.

Слід зазначити, що НПБУ має певний досвід у роботі з оцифрування документів із власних фондів, що дало можливість визначитись із засадами оброблення і збереження документів в електрон-

ному форматі та надання вільного доступу до них через Інтернет.

У 2010 році було розпочато реалізацію нового проекту, який ініціювала НПБУ, – створення електронної бібліотеки «Культура України». Він є актуальним з огляду на сучасні тенденції інтеграції культури народів України в європейський і світовий інформаційний простір; зміцнення культурних зв'язків і формування позитивного іміджу України у світі, а також забезпечує рівну можливість безкоштовного доступу користувачів до надбань української культури та мистецтва за допомогою Інтернету.

Увагу зосереджено на створенні електронних копій друкованих документів зазначеної тематики, що має підвищити ефективність їхнього використання, розкрити фонд Бібліотеки з питань куль-